ضرورت ارزشیابی تکوینی در نظام آموزشی

محمودزاده، فاطمه *
رحمانی، رمضان **

چکیده

مقدمه و هدف: به منظورآماده سازی افراد جامعه و تجهیز آنها به دانش و مهارت راهی جزآموزش و تربیت افراد وجود ندارد. لذا هرکشوری ناگزیر ازداشتن یک نظام آموزشی پویا وفعال می‌باشد. نظام آموزشی مسئولیت سنگینی درقبال آموزش افراد جامعه دارد تا با بکارگیری منابع مالی ونیروی انسانی، رشد وتوسعه توانایی های فراگیران رافراهم نماید وموجب پرورش کارآمد وخلاق افراد جامعه شود.به همین جهت ارزشیابی آموزشی فرصتی را فراهم ساخته تا با بهره گیری از ابزارهاوروش های خاصی،نظام های آموزشی مورد بازنگری قرار گیرند ودر تأمین نیاز های جوامع موفق عمل کنند.ارزشیابی های آموزشی با توجه به زمان وهدف استفاد از آن به چهار نوع تقسیم می‌شوند: ارزشیابی آغازین، ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی تشخیصی وارزشیابی تراکمی . آنچه عمدتا به منظور کمک به اصلاح موضوع مورد ارزشیابی، یعنی برنامه یا روش آموزشی، مورد استفاده قرار می گیرد ارزشیابی تکوینی نام دارد . این ارزشیابی در طول دوره آموزشی یعنی زمانی که فعالیت آموزشی معلم هنوز در جریان است و یادگیری دانش آموزان در حال تکوین یا شکل گیری است انجام می شود .هدف ارزشیابی تکوینی، اصلاح وبهبود برنامه است. و ویژگی عمده ارزشیابی تکوینی، پویایی وگستردگی آن است.

روش کار: این یک مطالعه مروری است که براساس منابع کتابخانه ای والکترونیکی اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید.

نتایج: مطالعات انجام شده نشان می دهند که استراتژی ارزشیابی تکوینی موجب پیشرفت تحصیلی فراگیران می شود واین امر در مورد فراگیرانی که توانایی کمتری دارند محسوس تر است.

بحث ونتیجه‌گیری: ارزشیابی تکوینی از یک سو، نقاط ضعف روش ها و شیوه تدریس معلم و نیز اشکالات موجود در آموخته های دانش آموزان را به آنها می نمایاند و به علت داشتن زمان کافی، فرصت اصلاح و رفع مشکلات را به آنها می دهد. درارزشیابی تکوینی می‌تواند یک تصویر کلی ازشخصیت فراگیر به دست آورد واز هر فراگیرفقط درحد توان ورشد او انتظارمی‌رود. ازسوی دیگر ارزشیابی تکوینی موجب ایجاد انگیزه برای مطالعه ویادگیری،کسب مهارت تفکر انتقادی وبه تبع آن کاهش اضطراب امتحان در فراگیران می گردد.

کلید واژه‌ها: ارزشیابی، ارزشیابی تکوینی ،نظام آموزشی

مقدمه

تحول درنهادی که شاکله اصلی آن نیروی انسانی ورسالت ومأموریتهای آن ازظرافت وپیچیدگیهای خاصی برخوردار است درعین دشواری وموانع وپیچ وخم های بسیار ،ضرورتی اجتنا ب ناپذیر وامری بدیهی است.درمیان مؤلفه‌ها و عناصر اساسی نظام آموزشی، عنصر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را می‌توان از جهات مختلف ممتاز از سایرعناصر و مؤلفه‌های این نظام تلقی کرد. زیرا فرایند ارزشیابی ازیکسو دغدغه و معطوف به

* دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری
نشانی نویسنده مسئول: E-Mail:fmahmudzadeh@yahoo.com
** دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی و عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله(عج)

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

فعالیتهای گسترده ای درسطوح مختلف بویژه درسطح مدارس ومعلمان ومدیران می باشد وازسوی دیگرمتوجه فراگیران ودانش آموزانی است که هرکنش وواکنش آنها نسبت به موضوع اثرات عمیق وگسترده‌ای برخانواده ودرنهایت درجامعه خواهدداشت . ضمن آنکه درداخل نظام آموزشی نیز سایر فرایندهای متشکله آن بویژه برنامه درسی وشیوه هاوروشهای آموزش وتدریس واصولاً فرایند یاددهی – یادگیری نیز به شدت متاثرازکارکردها وروشهای ارزشیابی می باشند.(۱)

به عنوان معلم باید عمیقاً باور داشته باشیم که هر دانش آموز قابلیت رشد و یادگیری را دارد به شرط آنکه ما ابزارهای سنتی ارزشیابی را که بدون توجه به تفاوتهای فردی، فقط به دنبال نقطه ضعف هاست رها کنیم و ابزاری بسازیم که توانایی ها را شناسایی کند و به دانش آموز اعتماد به نفس بخشد و زمینه را به گونه ای مهیّا کنیم که نمره گرایی از بین برود و معلم و دانش آموز و اولیا همه به دنبال کیفیت کار باشند نه کمیت.

بسیاری از معلمان نگران اتمام برنامه های درسی خود هستند بدیهی است بخشنامه ها و دستورالعمل های اداری و اجرایی در تولید این نگرانی نقش عمده دارند و باعث افت کیفی کار آنان می شود. برای رفع این نگرانی باید چاره اندیشی کرد تا کیفیت فدای کمیّت نشود.(۲)

بااین توصیفات می توان استنباط نمود که اصلاح وتحول درروشهاوقوانین ومقررات مربوط به ارزشیابی تحصیلی وتربیتی دانش آموزان یابه عبارتی همان اصطلاح سنتی امتحان ، لااقل می تواند بسترمناسبی را برای تحول درسایراجزاء تشکیل دهنده نظام آموزشی وبه تبع آن درجامعه فراهم آورد.

اهمیت این موضوع زمانی ارزش مضاعف می یابد که آنرا درحوزه آموزش وپرورش عمومی مورد بررسی وتحلیل قرارداد ، چراکه دردوره مذکور دانش آموزان در مسیر هویت‌یابی وکسب فضایل قرارگرفته و در واقع استحکام زیربناهای شخصیتی و استعدادها و علائق آنها دراین دوره است که شکل گرفته ودردوره های بالاتر بارور خواهد شد.(۱)

درباره ارزشیابی تعاریف متعددی ارائه شده است. ارزشیابی ازنظر لغوی در فرهنگ وبستر[2] به قضاوت یا تعیین ارزش یا کیفی کردن چیزی تعریف شده است .(۳)

براساس تعریف ورتن وسندوز[3] :ارزشیابی تعیین ارزش یک سری کارهاست که کسب اطلاعات جهت تعیین قضاوت درمورد ارزش یک برنامه – فراورده- روش یاهدف به منظور دستیابی به اهداف خاص را شامل می‌شود.(۴)

گی[4] (۱۹۹۱)،ارزشیابی را یک فرایند نظامدار جمع آوری – تحلیل و تفسیر اطلاعات به منظور تشخیص وتعیین میزان تحقق یاعدم تحقق اهداف می داند و اینکه آیا هدفهای مورد نظر تحقق یافته اند یادرحال تحقق یافتن هستند وبه چه میزانی .(۵)

ازتعاریف چنین استنباط می شود که :ارزشیابی فرایندی مداوم است وچیزی که فقط درپایان آموزش صورت گیرد،نیست .ارزشیابی جریانی است که به سوی یک آرمان مشخص هدایت شده.فرایند ارزشیابی مستلزم جمع آوری اطلاعاتی است که این امکان را فراهم می کند که چگونه تصمیم بگیرید، آموزش شما چگونه پیش رود و غیره.(۶)

اهمیت وضرورت ارزشیابی درفرایند فعالیتهای آموزشی را از دو دیدگاه می توان مورد توجه قرارداد :

۱. دیدگاه برنامه ریزیا معلم: معلم در برنامه‌ریزی تدریس و تصمیم‌گیری درجریان فعالیتهای آموزشی به داشتن اطلاعات معتبر درزمینه آمادگی وپیشرفت تحصیلی دانشجویان وکارایی فعالیتهای کلاسی نیازمند است که ارزشیابی چنین اطلاعاتی را دراختیار او قرار دهد. این اطلاعات رامی توان درسه مقوله تقسیم بندی کرد:

1. Webster
3 .Worthen &Saders
4 . Gey

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

الف .اشکالات ونواقص موجوددرطرح آموزشی را از دیدگاه هدفها ،محتوا،روشها،موادووسایل آموزشی وعناصر دیگر دراختیار معلم قرارمی دهد.

ب. میزان پیشرفت تحصیلی فراگیران وآمادگی آنان راجهت آموزشهای بعدی مشخص می سازد.

ج.کارایی تدریس وکفایت ابزارهایی راکه دراندازه گیری پیشرفت تحصیلی فراگیران به کاررفته است ،نشان می دهد.

۲. دیدگاه فراگیران :چنانچه ارزشیابی به نحومطلوب انجام گیرد،مستقیما"دربهبود چگونگی یادگیری فراگیران تأثیر می گذارد.زیرا:

- ✓ ارزشیابی برای جلب دقت وتلاش فراگیران برای یادگیری وهمچنین آگاهی ازپیشرفت تحصیلی آنان انگیزه بسیار مؤثری است.
- ✓ فراگیران به واسطه ارزشیابی ،به جنبه های مثبت ومنفی خود در یادگیری پی خواهند بردوباراهنمایی معلم جهت توسعه جنبه های مثبت ورفع نارسایی های آموزشی خودکوشش خواهند کرد.
- ✓ ارزشیابی مستمر موجب خواهد شد که مطالب آموزشی دائما"مرور و ازیا د نروند.
- ✓ نتایج ارزشیابی، فراگیران رابه خودشناسی که یکی ازاهداف مهم تعلیم وتربیت وعامل مهمی برای تصمیم گیریهای آگاهانه است رهنمون می‌سازد.(۷)

غالبا"هدف ارزشیابی اینست که مشخص کنیم آیا برنامه درسی یا برنامه آموزشی که درحال اجرا است چه چیزی را قرار است اجرا یا جهت تعیین کیفیت برنامه چه کارهایی باید صورت پذیرد.تعیین سطح کیفیت برنامه دلیل اصلی ارزشیابی است .(۸)

درآموزش وپرورش ارزشیابی باچنین اهداف ومقاصدی به کارمی رود :

- کسب شواهد واطلاعات وپردازش آنها به منظور بهبود یادگیری فراگیر ونیز تدریس معلم
- ارائه اطلاعات متنوع که فراتر از نتایج آزمونهای کتبی است
- وسیله‌ای برای ایجاد رغبت وکسب عادات صحیح آموزشی فراگیران
- تشخیص مشکلات آموزشی وشناسایی نقاط قوت وضعف آنها
- تعیین میزان دستیابی برنامه آموزشی به اهداف آموزشی
- تعیین اینکه آیا برنامه آموزشی مؤثراست .(۹و۱۰)

هدف ارزشیابی خدمت به آموزش است، نه درکمین نشستن برای غافلگیر کردن دانش آموز و محک زدن اوبا معیارآنچه "نمی داند".

فرهنگ موفقیت را می‌توان با کاربرد روش صحیح درآموزش وارزشیابی برفضای کلاس غالب کرد.(۲)

کارکردهای عمده و مهم ارزشیابی آموزشی ازنظرآیزنر[5] عبارتند از :

تشخیص: به عنوان یک کارکرد ارزشیابی اغلب در زمینه یادگیریهای فراگیران مورد استفاده قرار می‌گیرد. تشخیص می‌تواند تلاش معلم برای تعیین عوامل و زمینه‌های مشکلات فراگیران به ویژه مشکلات یادگیری آنان را ثمربخش سازد.

تجدیدنظر در برنامه درسی: دومین کارکرد مهم ارزشیابی، تجدید نظر و بازنگری در برنامه درسی می‌باشد. اگر برنامه های درسی رابه عنوان یک سری مطالب وموضوع ها تلقی کنیم که معلم و شاگرد به منظور رسیدن به نتایج آموزشی ازآن استفاده می‌کنند، لزوم اصلاح وبهبود چنین موضوع ها ومطالبی ،از زمان طراحی برنامه تا زمان اجرا،به طور مستمر ودائم روشن خواهدشد. اسکریون[6] ازاین فرایند به نام ارزشیابی تکوینی یاد می کند که هدفش اصلاح وبهبود برنامه درسی است .درشرایط مطلوب ،برنامه های درسی که اززمان طراحی تا بعد از اجرای آزمایشی وقبل

5 Eisneer
6.Scriven

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

از اجرای اصلی مورد ارزشیابی تکوینی قرارگیرند، اعتبار بیشتری خواهند داشت و خطاها واشتباهات بزرگ درآنها وجود نخواهد داشت.

مقایسه کردن: سومین کارکرد ارزشیابی ،مقایسه برنامه‌ها، روشهای تدریس وسایر جنبه های آموزشی ازجمله سازماندهی می باشد.

پیش‌بینی نیازهای آموزشی یا نیازسنجی: مفهوم نیازسنجی به فعالیتی گفته می شود که ازطریق شیوه های گوناگون گردآوری داده ها (اطلاعات کمی)نیازهای مربوط به گروهی ازفراگیران ،کارکنان آموزشی وافراد جامعه رااندازه گیری می کند .اغلب نیازهای افراد وگروه ها تابعی از ارزشها ونظام ارزشی واعتقادی آنان است وبرنامه ریزی درسی وارزشیاب آموزشی باید شناخت نسبتا"جامعی درمورد فلسفه ونظام های فکری رایج داشته باشد تا بهتر بتواند به نتایج مورد نظر برسد.

تعیین میزان تحقق اهداف: ارزشیابی به مثابه ابزاری جهت مشخص ساختن میزان تحقق اهداف آموزشی تلقی می‌شود.(۱۱)

انواع ارزشیابی:

نوع ارزشیابی و زمینه کاربرد آن به زمان و هدف استفاده از آنها بستگی دارد. از این لحاظ،ا رزشیابی ها را به چهار دسته آغازین، ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی تشخیصی و ارزشیابی تراکمی تقسیم می کنند.

ارزشیابی آغازین

نخستین ارزشیابی معلم ا ست که قبل از انجام فعالیت‌های آموزشی به اجرا در می آید. این ارزشیابی به دو منظور یعنی برای پاسخ به دو پرسش زیر مورد استفاده قرار می گیرد :

– آیا یادگیرندگان بر دانش ها ومهارت های پیش نیاز درس تازه از قبل مسلط اند؟

– یادگیرندگان چه مقدار از هدف ها ومحتوای درس تازه را قبلا"یاد گرفته اند؟

ارزشیابی تشخیصی

در جریان آموزش انجام می گیرد .این ارزشیابی با هدف تشخیص مشکلات یادگیری فراگیران به کار می‌رود. ارزشیابی تشخیصی زمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد که معلم، با مشکلات مبرم وپی درپی یک یا چند فراگیر روبه‌رو می‌شود که با روشهای اصلاحی معمول ارزشیابی تکوینی قابل رفع نیستند. لین[۷] وگرانلاند[۸] در مقایسه ارزشیابی تشخیصی با ارزشیابی تکوینی گفته اند "اگر بخواهیم از قیاس با پزشکی استفاده کنیم، ارزشیابی تکوینی برای مشکلات ساده یادگیری جنبه کمک های اولیه را دارد ولی ارزشیابی تشخیصی به دنبال کشف علت های زیر بنایی مشکلاتی است که به کمک های اولیه پاسخ نمی دهند.(۵)

ارزشیابی تراکمی

ارزشیابی آموخته ها ویادگیری های متراکم دانشجویان در پایان یک دوره آموزشی است.از آنجایی که این نوع ارزشیابی در پایان دوره آموزشی به عمل می آید ،به آن ارزشیابی پایانی نیز می گویند.

ارزشیابی تکوینی

به ارزشیابی ضمن فعالیت های آموزشی یا زمانی که یادگیری فراگیران هنوز در حال تکوین یا شکل گیری است اطلاق می شود.(۱۲)

ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی است که هدفش بهبود و اصلاح برنامه است.در طراحی آموزشی ،از این ارزشیابی جهت ارزیابی طرح ها وبرنامه های در جریان به منظور اصلاحات اجرایی یا ساختاری استفاده می شود.(۱۳)

7 .Linne
8 .Gronlund

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

تفاوت ارزشیابی تکوینی وپایانی

- ✓ ارزشیابی تکوینی وپایانی بر اساس اهداف کلی ارزشیابی معلومات فراگیران طبقه بندی می شوند.تفاوت مهم بین این دونوع ارزشیابی ،درهدفی است که ارزشیابی صورت می گیرد.
- ✓ ارزشیابی تکوینی بر آن است که آموزش را به صورت یک فرآیند در حال پیشرفت و مداوم درآورد امابارزشیابی پایانی ،پیشرفت وارزیابی همه موفقیت های هر دوی فراگیران وبرنامه های آموزشی را در طولانی مدت پایش وکنترل میکند.
- ✓ ارزشیابی تکوینی اغلب غیر رسمی است و به هریک از فعالیت های کلاسی احاطه دارد و فعالیت های آموزشی ویژه را به طور دقیق در یک سطح قرار می دهد.در صورتی که ارزشیابی پایانی رسمی تر و جدای از فعالیت های آموزشی کلاسی است.(۱۴)

ارزشیابی تکوینی به پیشرفت و اصلاح به موقع فعالیت‌های در حال تکوین (شخص،فراورده،برنامه و...) منتج می شود.تحت تکنیک آموزشی مهارت یادگیری ،فراگیران به اهداف بعدی دست نمی یابند تااینکه آنها به هدف جاری تسلط یابند.در این ارزشیابی، به ازای واحد داده شده، معلم بر اساس روش تدریس استاندارد آموزش می‌دهد. پس از آموزش، معلم ارزشیابی تکوینی را برای آن واحد، اجرا می‌کند و فراگیران را برطبق اینکه به اهداف دست یافته اند یا نه طبقه بندی می‌کند. برای فراگیرانی که به اهداف دست نیافته‌اند، معلم با استفاده از اطلاعات تشخیصی که ازبررسی وشناخت به دست آمده به منظور تصحیح عمل از آموز هدفمند که مختص فراگیران ضعیف است، استفاده میکند. (۱۵)

راند و هنز[9] معتقدند که ارزشیابی تکوینی باعث دستیابی به اطلاعاتی در رابطه با چگونگی وکیفیت یاد گیری فراگیران می گردد.ایشان همچنین معتقدند که در این شیوه ارزشیابی ،از طریق اطلاعات به دست آمده ،ارائه بازخورد مناسب ومرتبط با فعالیت های پیشنهادی، اصلاح و بهبود رفتارهای یادگیرندگان –قبل از اتمام ترم تحصیلی–صورت می گیرد.(۳)

منظور اصلی از اجرای ارزشیابی تکوینی، تشخیص میزان مهارت فراگیر در قسمت های خاصی از درس وتعیین قسمت هایی که فراگیر درآنها مهارت کافی نیافته است می باشد بنابراین منظور این نیست که به فراگیر فقط نمره‌ای دهیم و به آن قانع باشیم، بلکه با استفاده از ارزشیابی تکوینی می‌خواهیم هم به یادگیری فراگیر کمک کنیم و هم فرایند آموزش را به جهاتی سوق دهیم که وی به مهارت های لازم برسد.(۶)

ارزشیابی تکوینی مؤثر دارای ویژگی هایی است که عبارتند از :

۱- مداوم وپیوسته است:بهترین اصلاحات آموزشی با ارزیابی مداوم نقاط قوت ونیاز های فراگیران صورت می گیرند.

۲- باعث هدایت آموزش می شود:استفاده از ارزشیابی تکوینی به صورت یک بخش پایدار تدریس ویادگیری به هدایت آموزش کمک می کند.

۳- فیدبک مناسب به فراگیران ارائه می کند:قسمت مهم ارزشیابی تکوینی ،نقش اساسی است که به واسطه بازخورد به فراگیران ایفا می شود.طبق اظهارات بلک[10] وویلیام[11] "اصلاح یادگیری، زمانی که به هر فراگیر با هدایت ویژه برروی نقاط قوت وضعف شان بازخورد داده شود،صورت می گیرد."بازخورد ارائه شده باید به موقع ومختص محتوای آموخته شده باشد تا مؤثر واقع گردد.

۴- ترکیبی از اندازه‌گیری‌های رسمی وغیررسمی است.

۵- ترکیبی از خود ارزشیابی است: بلک و ویلیام معتقدند که خود ارزشیابی جزءمهم ارزشیابی تکوینی است که ارزش آن به وسیله تحقیقات مختلف ثابت شده است.(۱۴)

9 Rando and Henenz

10 Black
11 William

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

ارزشیابی تکوینی از دو جزءتشکیل شده است :

۱- اجرای ارزشیابی

۲- پیشرفت ارزشیابی

هدف اجرای ارزشیابی اینست که ارزیابی کنیم که آیا پروژه به صورتی که طرح وبرنامه ریزی شده است هدایت واجرا می شود.گاهی اوقات اجرای ارزشیابی ،فرایند ارزشیابی نامیده شده که ممکن است یک یا چندین بار در طول برنامه زندگی رخ دهد.

اصل اساسی این است که قبل از آنکه شما بخواهید نتایج یا تأثیر برنامه را ارزشیابی کنید، شما باید مطمئن شوید که واقعا"برنامه واجزای آن عملی وقابل اجراست ودر صورت قابل اجرا بودن آیا بر اساس طرح وبرنامه پیشنهادی هست یا نه.

هدف پیشرفت ارزشیابی ،ارزیابی پیشرفت اهداف برنامه وپروژه مربوطه می باشد.پیشرفت ارزشیابی اطلاعات را به منظور تعیین فعالیت ها وراهبرد هایی که در رابطه با شرکت کنندگان ،برنامه آموزشی یا مؤسسات در مراحل مختلف مداخله هستند را جمع آوری می کند . همچنین اطلاعات جمع آوری شده به عنوان قسمتی از پیشرفت ارزشیابی می تواند پایه هایی را جهت ارزشیابی تراکمی در آینده تشکیل دهد.(۱۶)

ضرورت توجه به ارزشیابی تکوینی

با توجه به اینکه ارزشیابی تکوینی، در طول دوره آموزشی انجام می گیرد بنابراین اگر هدف اصلی تعلیم وتربیت در مدارس تأکید بیشتر روی یادگیری است تا نمره دادن ،باید مدت زمانی که به ارزشیابی تکوینی اختصاص داده می شود خیلی بیشتر از مدت زمانی باشد که صرف ارزشیابی پایانی می گردد.چراکه در فعالیت‌های ارزشیابی تکوینی :

- فراگیران دائما"در حال ارزیابی هستند وزمان برگزاری امتحان مشخص نیست،لذا باید همیشه آماده باشند.
- به فراگیران کمک می شود تا بهتر خود را بشناسند.
- آگاهی وخود شناسی ،انگیزه اصلاح نقایص یادگیری وتقویت جنبه های مثبت را در فراگیران افزایش می دهد.
- به موازات تقویت انگیزه برای یادگیری ،اضطراب امتحان نیز تا حدودی کاهش می یابد.
- علاوه بر این ارزشیابی تکوینی ،پیامدهای مطلوبی را هم برای معلمان وهم برای فراگیران به ارمغان می آورد.(۱۷)

فواید ارزشیابی تکوینی

اجرای راهبردهای ارائه شده در کلاس درس در طی دوره و زمان آموزش، فوایدی هم برای فراگیران و هم معلمان به همراه خواهد داشت .مهم ترین فواید ارزشیابی تکوینی برای فراگیران عبارتند از :

- کمک به یادگیری دقیق واحد های ارائه شده هردرس
- ارائه بازخورد کافی وآگاهی از نتایج هر واحد درسی
- تسلط آموزی وچیرگی برمواد آموزشی
- تشخیص مشکلات آموزشی و نارسایی هاونقایص موجود دریادگیری
- کسب مهارت تفکر انتقادی
- ایجاد انگیزه برای مطالعه ویادگیری
- افزایش اعتماد به نفس
- کسب مهارت های بحث وگفتگو(۳و۱۲)

مهم ترین فواید ارزشیابی تکوینی برای معلمان :

- ارائه بازخورد مؤثر به معلمان : معلمان با ارزشیابی تکوینی دائماً از نتیجه کار وتلاش خود آگاه می‌شوند و از نقاط قوت و ضعف یاددهی خود آگاه می شوند.
- کنترل واصلاح شیوه تدریس
- به کارگیری شیوه‌های نوین به منظور بهبود بخشیدن به فرایند یاددهی- یادگیری

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

➢ پیش بینی نتایج ارزشیابی تراکمی(۳)

در کیفیت ارزشیابی تکوینی بایستی اصول وقواعدی را رعایت کرد ،به گونه ای که امکان بروز هر گونه نتیجه نامطلوب را به حداقل رساند .برخی از این اصول عبارتند از :

۱- فعالیت های ارزشیابی تکوینی به صورت اختیاری ارائه شوند .
۲- به فراگیران فرصت داده شود تا آزادانه با یکدیگر به فعالیت بپردازند.
۳- ازایجاد رقابت بین فراگیران اجتناب شود.
۴- اطمینان دادن به فراگیران دراین مورد که ارزشیابی به منظور اصلاح عمل گذشته ویا تقویت میزان یادگیری اعمال می گردد.(۱۷)

مواردااستفاده ارزشیابی تکوینی

*یادگیری گام به گام :*یکی از مهم ترین موارد استفاده از ارزشیابی تکوینی ،مقوله گام به گام پیش رفتن یادگیری است.به این معنی که آموختن مطالب یک موضوع درسی به صورت مرحله ای صورت می گیرد ویادگیری واحدهای قبلی برای یادگیری کامل واحد های بعدی ضروری می باشد. با چنین تعبیری نتایج آزمونهای تکوینی ،پاداش وانگیزه بسیار مؤثری برای مطالب جدید خواهد بود.درضمن ،احساس موفقیت فراگیرانی که به یادگیری کامل رسیده اند نیز تقویت خواهد شد وفراگیرانی که موفقیت چندانی در فراگیری کسب نکرده اند ،با تشکیل آموزش های اصلاحی موفقیت بیشتری به دست خواهند آورد ودر نتیجه تشویق خواهند شد که بیشتر یاد بگیرند.

اصلاح روش تدریس: ارزشیابی تکوینی، مواددرسی، کیفیت محتوای آموزشی وزمان منا سب جهت یادگیری رامورد بررسی وتحلیل قرار می دهد.(۷و۱۲)

بحث ونتیجه‌گیری

تحقق هدف های آموزشی یا تغییر رفتار یادگیرندگان به تدریج و به مرور زمان امکان پذیر می‌شود. به همین دلیل، معلمان ناگزیرند تحقق هدف‌های آموزشی هر بخش را در فاصله زمانی معین، متناسب با توانایی و امکانات یادگیرندگان انتظار داشته باشند. بنابراین برای آنکه از چگونگی تحقق هدف‌های آموزشی آگاه شوند، ضروری است در پایان هربخش،آموخته‌های یادگیرندگان را مورد ارزشیابی قرار دهند. بدیهی است محتوای ارزشیابی تکوینی، مستقیماً ناظر به اندازه‌گیری آن دسته از هدف‌های آموزشی است که برای هریک از بخش های مختلف ودر فواصل زمانی معین پیش بینی شده است.ارزشیابی تکوینی،تنها به اندازه گیری پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان در مراحل مختلف آموزشی ختم نمی شود، بلکه سبب اطلاع به موقع دانش آموز و معلم از چگونگی و نوع اشکال هایشان می شود.اگر ارزشیابی تکوینی انجام نگیرد و تنها به ارزشیابی پایانی اکتفا شود، دیگر فرصتی برای تغییر روش تدریس وطرح برنامه اصلاحی پیش نمی‌آید؛ بنابراین درارزشیابی تکوینی باید سعی شود که اساسی ترین وبیشترین اطلاعات درزمینه نارسایی های یادگیری و تدریس به دست آید و بهترین روش تجزیه وتحلیل داده ها به کارگرفته شود.(۷)

شیوه‌های اجرایی ارزشیابی تکوینی

۱.*پورت فولیو یا کارپوشه:*این مجموعه شامل یک ارائه بصری از موفقیت ها،توانایی ها و پیشرفت دانش آموز درطی زمان می باشد.دراین روش ،دانش آموز به منظور نشان دادن توانایی ها وپیشرفت کار خود،نمونه ای ازکارهای خود راکه درطول سال یا ترم تحصیلی انجام داده به کلاس می آورد وجهت ارزشیابی در اختیار معلم قرار می دهد.(۱۸)

۲.*استفاده از آزمون های پیشرفت تحصیلی*: انواع آزمون های عینی (چندگزینه ای،جورکردنی و...) وآزمون های کوته پاسخ به صورت کتبی استفاده می شود.(۱۹)

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]

۳.*استفاده از پرسش های شفاهی:* وسیله خوبی جهت سنجش معلومات، قدرت بیان، نظم فکری، تمرکزافکار و شناخت حالات درونی از نظر اضطراب و ترس می‌باشند.(۷)

۴. *فهرست وارسی یا چک لیست:* فهرستی از رفتارها، ویژگی‌ها و فعالیت‌های یادگیرنده است که تعیین می‌کند نتیجه یا حاصل کار و فعالیت دانش‌آموز از ویژگی های مطلوب ومورد نظر برخورداراست یانه.(۱۸)

منابع

۱. محمد میرزایی،علیرضا."آیین نامه جدید ارزشیابی تحصیلی وتربیتی دوره راهنمایی گامی در مسیر تحول".تهران:ناشرمعاونت آموزش وپرورش۱۳۸۷

۲. رستگار، طاهره. "ارزشیابی در خدمت آموزش". تهران: ناشر مؤسسه فرهنگی منادی تربیت ۱۳۸۲

۳. کرد، بهمن."بررسی تأثیر بازخورد ارزشیابی تکوینی بر پیشرفت تحصیلی درس علوم تجربی دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهرستان بوکان".تهران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تربیت معلم، دانشکده روانشناسی وعلوم تربیتی۱۳۸۲

4. Sarah B. Keating. Curriculum Development and Evaluation in Nursing. Philadelphia: Lippin Cott Williams; 2006:260

۵. سیف علی اکبر،"اندازه گیری ،سنجش وارزشیابی آموزشی".تهران:نشردوران ۱۳۸۶ :۹۵ -۳۵ .

۶. عصمتی پور محمد حسین،"برنامه‌ریزی درسی بانگرشی بر فرایند طراحی وتدوین کتاب‌های درسی و روش های اجرا".تهران: انتشارات ستاد مرکزی بهینه‌سازی نظام آموزشی ۱۳۷۸ .

۷. شعبانی حسن،"مهارتهای آموزشی وپرورشی (روش‌ها وفنون تدریس)".تهران: انتشارات سمت ۱۳۸۶ :۳۴۲-۳۳۸.

8. Leana R.Uys and Nomthanadazos Gwele. Curriculum Development in Nursing Process and Innovation. Routledge; 2005:111-112

9. Carroll Iwasiw, Dolly Goldenberg, Marry-Anne Andrnsyszyn .Curriculum Development in Nursing Education. Jones and Bartle; 2005:222-223

۱۰. صفوی، امان ا... ."روشها، فنون و الگوهای تدریس". تهران: انتشارات سمت ۱۳۸۵ :۹۳-۹۲

۱۱. یارمحمدیان، محمدحسین. "اصول برنامه‌ریزی درسی". تهران: انتشارات یادواره کتاب ۱۳۸۶ :۱۲۹

۱۲. حجازی، شیرین. "طراحی آموزشی در تدریس". تهران :انتشارات بشری ۱۳۸۵ :۱۱۹ -۱۱۷

13. FormativeEvaluation2006.Avalaiblefrom:http://en.wikipedia.org/wiki/Formative_evaluation

14. Formative and Summative Assessment. Glencoe/ Mc Graw-Hill 2000; Avalaible form: readingnavigator. com/ mkt/ assets/ formative_and_summative_assessment.pdf

15. Paul D, Nichols ,Jason Meyers, Kelly Burlying .What is a formative Assessment?. Pearson Educational Measurement 2008;5. Avalaible from: http://www.pearsonedmeasurement.com

16. Joy Frechtling Westate,Henry Frieson,Stafford Hood,Grunda Hughes. The 2002 User- Friendly Handbook for Project Evaluation.National Science Fundation :8-10

۱۷. شعبانی‌ورکی، بختیار. "ضرورت توجه به ارزشیابی تکوینی در فرایند تدریس".مجله پیوند، ۱۳۷۲، شماره ۱۶۴ :۳۹-۳۶.

۱۸. سیف، علی‌اکبر. "سنجش فرآیند و فرآورده یادگیری روشهای قدیم و جدید." تهران: نشر دوران ۱۳۸۷: ۲۵۰.

۱۹. خورشیدی، عباس. ملک، شاهی‌راد. "ارزشیابی آموزشی." تهران: نشریسطرون ۱۳۸۵ :۹۳ .

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-10]